

V souvislosti s prezidentskými volbami v Ázerbájdžánu (9.10.) se diskuse o úrovni tamní demokracie dostala i do hlavních českých médií. Na základě pozvání ázerbájdžánského parlamentu vyslal český Senát na pozorování voleb oficiální tříčlennou delegaci, které jsem byl členem. Ázerbájdžánští představitelé touží po prestižním mezinárodním uznání své země a proto na kontrolu voleb pozvali více než 1300 mezinárodních pozorovatelů.

Za posledních 20 let jsem monitoroval desítky voleb po celém světě a s klidným svědomím mohu potvrdit, že volební den, tedy organizace a hlasování samotné, byly zcela standardní. Seznamy a kontrola voličů včetně nesmytelného značení prstů ultrafialovým inkoustem bylo téměř bezchybné, rovněž jako povinné hlasování za plentou a účast opozice jak při hlasování, tak při sčítání hlasů.

Druhou věcí je úroveň demokracie v Ázerbájdžánu, který je členem Rady Evropy a dalších mezinárodních institucí, které demokracii u svých členů vyžadují, m.j. volnou soutěž politických stran a svobodu médií. Ano, takovéto srovnání s vyspělými evropskými demokraciemi je nemožné. Avšak i v západní Evropě se demokracie vyvíjela po generace a v polovině XX. století evropská demokracie málem zkolabovala. Demokracie není přeci pouhý systém, ale stav mysli obyvatel a jejich vůle dodržovat demokratické principy. Jakou mělo obyvatelstvo Ázerbájdžánu příležitost učit se demokracii? Do roku 1918 to byl feudální islámský stát, poté sedmdesát let tuhý sovětský komunismus. Opravdu je správné chtít po Ázerbájdžánu plnit stejné demokratické standardy jako například po Velké Británii nebo Holandsku?

Do vínku nově vzniklého nezávislého Ázerbájdžánu v roce 1991 byla dán totální rozpad ekonomiky, dříve navázané na spolupráci se zeměmi rozpadlého SSSR. Pro zemi ekonomicky téměř na dně tehdy nastala dodnes neukončená válka s Arménií o Náhorní Karabach. Bylo tehdejší rozhodnutí ubránit ropné a další přírodní zdroje před zahraniční privatizací osvícené a dobré či nikoliv? Připomeňme si, že na záměru tehdejší privatizace společnosti SOCAR si vylámal zuby Viktor Kožený. Obrovské peníze za ropu v rukách státu sebou přinesly nejen obrovské investice do infrastruktury, viditelné v Ázerbájdžánu na každém kroku, ale také obrovské úniky těchto prostředků mimo státní rozpočet, korupci. V těchto zeměpisných šířkách a kulturách přinášejí peníze za ropu v rukách vlád také posílení autoritářských režimů.

Jak vypadá dnešní hlavní město Baku? Tisíce a tisíce nových staveb a rekonstrukcí. Tisíce bytů, nové silnice a dálnice, podjezdy a nadjezdy, podchody a nadchody, rozsáhlé parky s fontánami, školy a dětská hřiště. Čtyřproudové silnice jsou plné nablýskaných aut všech značek s tím, že převládají ty dražší. Desítky nových hotelů a nákupních center, celé bulváry plné obchodů nejluxusnějších značek. Takhle nevypadá chudá země. V žádném případě nelze

řící, že by si bohatství z ropy užívala pouze úzká vládnoucí skupinka lidí okolo prezidenta, i když tato skupina lidí bude pravděpodobně extrémně bohatá. Ázerbájdžánské vedení si je patrně vědomo přísloví, že se revoluce nedělají s plným žaludkem.

Ano, opoziční noviny vycházejí pouze na internetu. Televize a další centrální média jsou kontrolována státem a přirozeně chválí prezidenta a vládu a kritizují opozici. Ta je slabá a rozhádaná, ale existuje a pravidelně kandiduje. Bez přístupu do médií samozřejmě dosud vždy neúspěšně. Nicméně, obyvatelstvo zatím tento stav většinově respektuje: bylo tomu tak přeci po staletí.

Máme snad ubrat z požadavků na dodržování demokratických standardů? Určitě ne! Ale v tomto spravedlivém boji za šíření demokracie si musíme uvědomit, jaké prostředky či možnosti k „vymáhání“ demokracie má mezinárodní společenství v rukou. Ano, mezinárodní tlak na nespravedlivě souzené případy pomáhá. Hospodářské sankce téměř nepřipadají v úvahu, protože evropský trh okamžitě nahradí turecký či čínský. A podpora revoluce? Musíme mít na paměti, v jakém obrovském množství krve skončila naše podpora „arabského jara“, resp. „demokratických“ revolucí v Libyi, Egyptě či Sýrii. Situace v Ázerbájdžánu je podle mého názoru také srovnatelná či lepší než v dalších post sovětských republikách ve střední Asii. Znovuzvolený prezident opakovaně prohlásil, že stát nikdy nebude kontrolovat či omezovat internet. A celá mladá generace je na internetu. Není to mnoho, ale i to je naděje pro demokracii v Ázerbájdžánu.

Tomáš Jirsa, senátor